

DR. HORVÁTH PÉTER LÁSZLÓ

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

Sok szeretettel és nagy várározással ajánlom az olvasók figyelmébe a Fogyatékos-
ság és Társadalom című folyóirat 2021. évi 1. lapszámát.

Fogyatékoságtudományi követelmény, hogy gondolatainkat a fogyatékos sze-
mélyek jogaira történő hivatkozással vezessük be. Kézenfekvő, hogy a fogyatékos-
ságügyi politika alapidokumentumának is tekinthető, a Fogyatékosággal élő szemé-
lyek jogairól szóló ENSZ egyezmény idézésével kezdjünk.

A szakmai tartalom kialakításakor a fókuszba a fogyatékoságtügyi ENSZ egyez-
mény 3. cikk, általános alapelvek f) pontjában megjelenő hozzáférhetőség elvét he-
lyeztük. Az elv gyakorlatba ültetésének részleteiről a 9. cikkben olvashatunk. Eszerint
a részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek – többek között – az információhoz
és a kommunikációhoz való hozzáférés biztosítására. Az egyezmény 2. cikke alapján
a kommunikáció fogalmába tartozik – egyebek mellett – az „egyszerű szöveg” (az
angol eredetiben: „plain language”). Az egyezmény más helyein előkerül a „könnyen
olvasható információ” (az angol eredetiben „easy-to-read”) (9. cikk), illetve a „könny-
nyen érthető információ” (az angol eredetiben „easy to understand”) (29. cikk).

A „hozzáférés” és a „kommunikáció” fogalmának fentiek szerinti meghatározásá-
ból – álláspontom szerint – egyértelműen következik, ha bárhol a fogyatékoságtügyi
ENSZ egyezmény szövegében a „hozzáférhetőség” vagy a „kommunikáció” szót ol-
vassuk, alatta a „könnyen érthető kommunikáció”-t is érthetjük.

Kifejezetten a könnyen érthető kommunikáció alkalmazása tekintetében a fo-
gyatékoságtügyi ENSZ egyezmény az élet négy területét jelöli meg. Ezek a véle-
ménynyilvánítás és a szólás szabadsága, valamint az információhoz való hozzáfé-
rés (21. cikk), az oktatás (24. cikk), a politikai életben és a közéletben való részvétel
(29. cikk), valamint a kulturális életben, üdülési, szabadidős és sporttevékenység-
ben való részvétel (30. cikk).

Közhely, hogy minden jog éppen annyit ér, amennyi abból megvalósul. A jogok
érvényesülése és érvényesítése ugyanakkor éppen rajtunk, az embereken múlik. Az
első lépés a jogok megismerése és tudatosítása. A második pedig az, hogy felvér-
tezzük magunkat az adott jog mindennapi életben történő érvényesítéséhez szüksé-
ges tudással.

A könnyen érthető kommunikációról szóló szakirodalmi források száma az elmúlt
években évről évre emelkedik. Ehhez a trendhez szeretnénk hozzájárulni ezzel a te-
matikus lapszámmal.

A folyóiratban 12 tanulmányt teszünk közzé, melyek közül 10 tanulmány kifejezetten a könnyen érthető kommunikációról szól, további 2 tanulmány pedig a hozzáférhetőség egyéb kérdéseivel foglalkozik.

A könnyen érthető üzenet célja, hogy a sztenderd információk megértéséhez magas támogatást igénylő, elsősorban értelmi sérült személyek egyrészt másokhoz hasonló módon élvezhessék az olvasást, az emberiség kulturális javaihoz való hozzáférést, másrészt a megértett információk birtokában másokkal azonos alapon hozhassanak az életüket érintő döntéseket, és így gyakorolhassák az önrendelkezéshez fűződő emberi és állampolgári jogait.

Kétségtelen tény, hogy a könnyen érthető kommunikáció elsődleges célcsoportjának megjelölésére számos fogalom közül válogathattunk, például enyhén értelmi fogyatékos személy, középsúlyosan értelmi fogyatékos személy, tanulásban akadályozott személy, értelmileg akadályozott személy vagy éppen az intellektuális képességzavar, illetve a magas támogatási szükséglet. Ezen a helyen nincs mód arra, hogy szakirodalmi hivatkozással részletesen ismertessük az egyes fogalmak jelentését, vagy megmagyarázzuk a fogalmak jelentése közötti különbséget. Ugyanakkor azt itt jelezzük, hogy ebben a lapszámban a tanulmányok többségében a célcsoport megjelölésére az értelmi sérült személy fogalmat használjuk. Választásunk oka fogyatékoságtudományi természetű. A könnyen érthető kommunikáció hazai elterjesztésére szerveződött munkacsoportunk önérvényesítéssel foglalkozó, tapasztalati szakértőnek is nevezett tagjai saját állapotuk megjelölésére ezt a fogalmat részesítik előnyben.

A továbbiakban szeretném röviden ismertetni azt, hogy miről olvashat a Tisztelt Olvasó ebben a lapszámban.

A bevezető tanulmányban a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula pedagógusképző Kar Gyógypedagógus-képző Intézetében 2020. szeptember 1-jén kezdődött és 2023. december 31-ig tartó kutatási és innovációs projektjét mutatják be a szerzők. A kormányzati támogatással megvalósuló projekt végső célja az első magyarországi Könnyen Érthető Információs Központ megnyitása. A cikk szerzői: **Cziráki Zsolt, dr. Horváth Péter László, Ladányi Lili, dr. Magyar Adél, dr. Pukánszky Béla, Porkoláb Mihály és Sallai Ilona Éva.**

A könnyen érthető kommunikációt mint módszert és mint eszközt elterjesztése igen időigényes folyamat, melyhez anyagi befektetésre és emberi erőforrásra van szükség. Vajon tényleg jobb lesz-e ettől az értelmi sérült emberek élete? Sajnos Magyarországon nagyon kevés hazai kutatási eredménnyel alapuló, a szakemberek számára is hozzáférhető tudással rendelkezünk. Ennek a hiányosságnak az enyhítéséhez is szeretnénk hozzájárulni azzal, hogy teret biztosítsunk öt, empirikus kutatáson alapuló beszámolóknak.

Hegedűs Hanga, dr. Horváth Péter László és Radics Márta értelmileg akadályozott, 1–8. osztályos általános iskolai tanulók körében végzett kutatást a TROG-H teszt segítségével, melynek célja a receptív nyelvi képességek vizsgálata. Céljuk, hogy eredményeikkel hozzájáruljanak az értelmileg akadályozott tanulók nyelvi kompetenciájának jellemzőiről rendelkezésre álló tudás bővítéséhez, valamint a könnyen érthető üzenet készítésére vonatkozó szabályrendszer megújításához.

A köznevelési intézményrendszerben dolgozó kutatók különös tapasztalattal járulhatnak hozzá a tudásalapú társadalom megteremtéséhez. A második kutatási beszámolóban **Borosné Rimaszombati Dóra** a könnyen érthető kommunikáció és

a Hublow olvasástanítási módszer kapcsolatát mutatja be a saját iskolai gyakorlatáról készített esetismertetés tükrében.

Örvendetes, hogy napjainkban egyre többen készítenek egyre több könnyen érthető oktatási segédanyagot, könnyen érthető kiadványt úgy gyermekek, mint felnőttek részére. Érezzük, hogy ez jó! De tudjuk-e biztosan, hogy az alkotó szándéka szerint könnyen érthető üzenetet az értelmi sérült személyek valóban könnyebben értik-e? **Német Beáta** zacskós levest főzött a zacskós leves tasakján található leírás és az általa készített, a főzési folyamatot lépésekben bemutató, könnyen érthető recept (a tanulmány melléklete) alapján készségfejlesztő iskolába járó, értelmileg akadályozott tanulókkal. Írásából az elméleti háttérrel, a kutatás módszertanát és eszközrendszerét ismerhetjük meg. Bízom abban, hogy a kutatási eredmények hiányával együtt hozzájárulhatunk ahhoz, hogy a témát kutatni szándékozók a tanulmányból ötletet tudjanak meríteni.

A könnyen érthető üzenetet szabályrendszer alapján készítjük. A folyóirat megjelenésekor Magyarországon az angol nyelv sajátosságai alapján készített – a tapasztalatok alapján úgy vélem, sokszor nem egyértelmű, bizonytalanságot okozó – szabályrendszer magyar fordításából dolgozunk. Ezt a szabályrendszert tanítjuk a könnyen érthető kommunikációra felkészítő képzésekben is. Ugyanakkor nem tudjuk azt, hogy a szabályokat érdemes-e betartani. Egyáltalán, a könnyen érthető kiadványok készítői vajon betartják azokat? **Keszey Borbála és Vecseri Zita** ennek járt utána. Az első beszámolóban a névmásokra, a másodikban a mondatokra vonatkozó szabályok kerültek nagyító alá. Kutatásuk Magyarországon első ebben a műfajban. Remélem, hogy a magyar nyelv sajátosságai alapján a szegedi munkacsoportban hamarosan elkészülő szabályrendszer tudományos vizsgálatára számos hasonló kutatás születik a közeljövőben.

Peszeki Dorina tanulmányában három, egymással szoros kapcsolatban álló fogalom kerül a gondolatmenet középpontjába: a könnyen érthető kommunikáció, a részvétel (participativitás) és az önérvényesítés (empowerment). A könnyen érthető kommunikáció a feltétele az értelmi sérült személyek társadalmi részvételének, illetve önérvényesítésüknek. Másfelől a társadalmi élet egyik lehetséges terepe az egyetemi kutatás. A kutatási folyamat során pedig lehetőség nyílik az önérvényesítésre (a jogok érvényesítésére, önálló döntéshozatalra). A nemzetközi gyakorlat-hoz hasonlóan, Magyarországon is egyre több, az értelmi sérült személyek életét feltáró kutatásban vesznek részt maguk az érintettek is participatív kutatótársként. Reménykedem abban, hogy ezek a fogyatékoságtudományi alapértékek egyre több szakdolgozatot készítő hallgató kutatást meghatározó értékévé válhatnak.

A kutatási beszámolókat követően a könnyen érthető kommunikáció világába kalauzoljuk a Tisztelt Olvasót. Három cikkben szemlélünk jó gyakorlatokat.

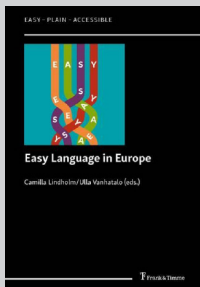
Berényi Zoltánné, Tünde egy falusi, tanulásban akadályozott tanuló számára inkluzív nevelést biztosító általános iskolában vezette be a könnyen érthető kommunikáció módszerét. Innovációjáról, úttörő munkájáról készített személyes hangvételű írását igen jó szívvel ajánlom a Tisztelt Olvasó figyelmébe. Célja annak szemléltetése, hogy a többségi és a tanulásban akadályozott tanulók együttoktatása hogyan valósítható meg könnyen érthető oktatási segédanyagok készítésével. Figyelemre méltó, hogy az együttnevelést segítő pedagógus kompetenciája a módszer bevezetésével hogyan alakulhat át.

Szarapka Dóra ugyancsak úttörő munkát végez, példát mutatva a média szereplői számára. Írásában nemzetközi szinterről gyűjtött példákat mutat be a könnyen érthető hírkészítésre. A szabadkai székhelyű Pannon RTV online hírportálján naponta megjelenő KÉK hírekkel elsőként hozott létre Szerbiában könnyen érthető, magyar nyelvű híroldalt.

A könnyen érthető kommunikáció területén számos civil szervezet mutathat fel jó gyakorlatokat (például Down Alapítvány, Budapest; Down Egyesület, Nyíregyháza; Kézenfogva Alapítvány, Budapest). **Galai Bianka** az ÉFOÉSZ (Értelmi Fogyatékos-sággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége) és tagszervezeteinek törekvéseit mutatja be.

A folyóiratot **Menich Nóra** az önálló életvitelt támogató-segítő eszközökről és technológiákról, illetve **dr. Loványi Eszter** a segítőkutyákról írt tanulmánya zárja.

Végezetül szeretném felhívni a Tisztelt Olvasó figyelmét egy hamarosan megjelenő, angol nyelvű kiadványra, melyből 21 európai ország könnyen érthető kommunikációs gyakorlatát ismerheti meg (köztük a Magyarországot is). Lindholm, Camilla és Vanhatalo, Ulla (Finnország) szerkesztésében készült **kötet várhatóan 2021 augusztusában jelenik meg.**

Az angol nyelvű kézikönyv bemutatja a „könnyű nyelv” történetét és jelenlegi helyzetét Európában. Az ország tanulmányok felépítése: a hozzáférhető kommunikáció története és jelen helyzete az adott országban; fogalom-meghatározások; jogi helyzet; érdekelt felek; a célcsoportok; irányelvek és gyakorlati eredmények; a hozzáférhető információ készítésének és az érthetőség ellenőrzésének oktatása és kutatása; a „könnyű nyelv” jövője. Ez a kézikönyv az első kísérlet a „könnyű nyelv” és a hozzáférhető információ európai szintű bemutatására. Akadémiai, ugyanakkor érdekes és érthető stílusban íródott, célja, hogy széles közönséget találjon egész Európában.

**Camilla Lindholm – Ulla Vanhatalo (eds.):
Easy Language in Europe (Frank&Timme)**

Örömmel tölt el, hogy a szerzők munkájukkal remélhetőleg hozzájárulnak egy élhetőbb és érthetőbb világ megteremtéséhez. Köszönöm a lektoroknak, Farkasné dr. Gönczi Ritának, Ladányi Lilinek, dr. Magyar Adélnak, Pál-Horváth Ritának, dr. Radványi Katalinnak és dr. Regényi Enikőnek, hogy konstruktív szakmai javaslatokat fogalmaztak meg véleményükben. A kötet összeállításában és a szervezésben végzett munkájáért dr. Sándor Anikót és Cserti-Szauer Csillát, a szerkesztőbizottság tagjait illeti köszönet. Hálás vagyok Porkoláb Mihálynak, aki a háttérben a pénzügyek intézésével segítette a lapszám megjelenését. És végül köszönet a folyamatos együttműködésért Durmits Ildikónak, a kiadás előkészítőjének, és Borsos Szabó Ágnesnek, olvasószerkesztői és korrektori munkájáért.

Remélem, hogy a Tisztelt Olvasónak elnyeri a tetszését a *Fogyatékos-ság és Társadalom* című folyóirat 2021. évi jelen lapszáma.

Budapest, 2021. április 20.

Horváth Péter László (PhD), adjunktus
a Fogyatékos-ság és Társadalom című folyóirat
szerkesztőbizottságának tagja